

ONA TILI DARSLARIDA QIZIQARLI METODLARDAN FOYDALANISH

Tuliyeva Sarvinoz

Toshkent Shahar Shayxontohur tuman

kasb-hunar maktabi ona tili va adabiyoti fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ona tili darslarini turli qiziqarli metodlar orqali tashkil etish haqida so'z yuritiladi. Shuningdek, metodlarning tasnifi, qay tarzda amalga oshirilishi, qaysi guruhlarni qamrab olishi haqida batafsil fikrlar berilgan.

Kalit so'zlar: metod, texnologiya, pedagog, o'yinlar, samarali, interfaol, qiziqarli, "Tushunchalar tahlili" metodi, "Harfni his qilish" metodi, "Sirli sandiqcha" metodi.

Bugungi XXI asr yoshlarini har tomonlama rivojlangan, yetuk dunyoviy fikr yuritadigan, bilimli barkamol shaxslarni jahon ta'lim standartlariga mos ravishda tarbiyalash dolzarb vazifalardan biridir. Yangi asr o'qituvchisi pedagogik - psixologik jihatdan chuqur bilimga egaligi, intellektual salohiyatning yuksak darajadali, innovatsion ta'lim texnologiyalari, ta'limning interfaol usullari va ilg'or samarali metodlariga oid ijodiy faollikni oshirishning samarali usullaridan xabardor bo'lishi muhim ahamiyat kasb etadi. O'quv jarayoniga tatbiq etilayotgan "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" hamda umumiy o'rta ta'lim muassasalari uchun yaratilgan "Davlat ta'lim standarti"da o'quvchilarning bilishlari zarur bo'lgan majburiy bilimlar hajmi aniq ko'rsatilgan. Ularni o'quvchilarga yetkazish, o'quvchilarni faqat puxta bilim olibgina qolmay, balki mustaqil ravishda o'qib olish va ijodiy izlanishga yo'naltirish, o'zlaridagi qobiliyatni rivojlantira borish ko'nikmalarini orttira olish uchun o'qituvchilar yangi pedagogik texnologiya asosida pedagogikaning turli shakl va usullaridan foydalana olishlari zarur bo'ladi. Hozirgi kunda barcha ta'lim muassasalarida o'qitish jarayonida interfaol usullardan foydalanishga erishilmoqda. Bu esa interfaol ta'lim asosida tashkil etilayotgan pedagogik jarayonlarning mazmun-mohiyatini to'liq tushunib yetishga va ularni samarali, qiziqarli, sifatli bo'lishini ta'minlashga ko'maklashadi. Quyida ona tili darslarini qiziqarli tashkil etishga yordam beradigan metodlar va o'yinlarni ko'rib o'tamiz.

«Tushunchalar tahlili» metodi. Bu metod quyidagicha mulohaza qilinadi. Nazorat ishi yakunlanib, baholar e'lon qilingandan so'ng, har bir o'quvchi nazorat daftarida o'qituvchi tomonidan tekshirilgan va kamchiligi tuzatilgan so'zlarni ko'chirib yozadi. Bu metod ham o'quvchini hushyorlikka chorlash bilan bir qatorda o'z xatosini o'z vaqtida tushunishga va bu xatoni boshqa takrorlamaslikka olib keladi.

«Harfni his qilish» metodi. “Harfni yoki soʻzni his qilish” metodida oʻquvchilar tik turgan holatda boʻladi. Eng oxirida turgan oʻquvchi orqasiga oʻqituvchi tomonidan ruchkaning orqa tomoni bilan harf yoki soʻz yoziladi. Keyingi oʻquvchi oldingi oʻquvchi orqasiga yozadi. Va shu tariqa davom etadi. Birinchi partadagi oʻquvchi oʻzining orqasiga yozilgan harfni his qilib sinf yozuv taxtasiga kelib yozadi. Bu metodni koʻpincha nafaqat harf shaklida 4-5 sinf oʻquvchilarida qoʻllash mumkin, balki 5-6 sinf oʻquvchilariga ikki uch harfli soʻz shaklida ham qoʻllash mumkin. Bu metodni kichik yoshdagi oʻquvchilarga darslarda dam olish daqiqasi sifatida qoʻllash mumkin. Darslarda bu kabi enerjayer metodlarni qoʻllash oʻquvchilarning faolligini oshirishda katta ahamiyatga ega.

«Baliq ovi» oʻyini. Doskaning bir tomoniga dengiz rasimi, ikkinchi tomoniga akvarium rasimi tushiriladi. Dengizda baliqlar boʻladi. Oʻquvchi dengizdagi baliqlardan birini tutib uni orqa qismidagi savollarga javob beradi. Javob toʻgʻrib oʻlsa baliqni akvariumga, notoʻgʻrib boʻlsa dengizga qoʻyib yuboradi.

«Kim hakam» oʻyini. Oʻtilgan mavzuni mustahkamlash maqsadida “Kim hakam” oʻyini olib boriladi. Bunda oʻquvchilardan diqqat, tezkorlik, hozirjavoblik talab etiladi, Oʻquvchi fikrini jamlashga harakat qiladi. Oʻqituvchi tomonidan maʼlumotlar tezkorlik bilan oʻqiladi. Bunda har bir guruh aʼzolari toʻgʻri maʼlumotlar uchun- “qizil kartochka”, notoʻgʻri maʼlumotlar uchun-“sariq kartochka”larini koʻtarishadi. Natijalarni aniqlab borish uchun har bir guruhga nazoratchilar birlashtiriladi.

«Sirli sandiqcha» metodi. Sirli sandiqcha metodi ham oʻquvchining mantiqiy fikrlashini shakllantirishga yordam beradi. Ushbu metoddan foydalanish uchun oʻquvchilar guruhlariga boʻlinadi. Oʻqituvchi doskaga 4 ta mavzu nomini ilib ular haqida hech qanday maʼlumot yozmaydi. Masalan, Soʻz turkumlarini mavzusi oʻtilganda Ot, Sifat, Son, Feʼl kabi. Sirli sandiqchada esa soʻz turkumlariga oid maʼlumotlar, misollar yozilgan boʻladi. Oʻquvchilar bu maʼlumotlar qaysi soʻz turkumiga tegishli boʻlsa qogʻozni shu soʻz turkumi tagiga qistirib boradi. Oʻqituvchi bajarilgan ishni tahlil qiladi va ragʻbat kartochkalari beradi. Eng koʻp ragʻbat kartochkasi toʻplagan guruh gʻolib boʻladi.

«Beshinchisi (oltinchisi, yettinchisi ...) ortiqcha» metodi. «Oshxona jihozlari», «Qushlar», «Uy hayvonlari va parrandalar» kabi mavzularini oʻrganishda yangi mavzuni mustahkamlash uchun mazkur metodni qoʻllash ijobiy natija beradi. Bunda mavzuga oid toʻrtta va taalluqli boʻlmagan (ortiqcha) bitta soʻz (tushuncha, fikr) beriladi. Oʻquvchilar ana shu soʻzni (tushuncha, fikr) aniqlaydilar. Yozuv ekranda koʻrsatiladi. Oʻquvchilar ortiqcha soʻzni aniqlashadi. Uy hayvonlari: sigir, qoʻy, toshbaqa, ot, it. Soʻng bu soʻzlar ishtirokida gap tuzish topshirigʻi beriladi va tuzilgan gaplar asosida axloqiy tarbiya beriladi. Namuna: Ot - insonning eng ishonchli doʻsti. Oʻquvchilar tomonidan tuzilgan

gaplar asosida o'quvchilar qalbida ona tabiatga muhabbat uyg'otiladi, uy hayvonlariga nisbatan ijobiy munosabatda bo'lishga o'rgatiladi.

«**Raketa**» o'yini. Dorskaga raketa rasimi chiziladi, yoki, uchta raketa yasab savollar yoziladi kartochkalar ilinadi, Raketa o'zga sayyoraga uchish uchun yuklardan xoli bo'lishi kerak o'quvchila uch guruhga bo'linadi, qaysi guruh a'zolarisavollarga to'g'ri javob bersa kartochkalar olib tashlanadi, to'g'ri javob berilmagan kartochka raketada qoladi va u ucha olmaydi.

«**So'zdan so'z yasash**» o'yini. Bu o'yin o'quvchilarni so'z boyligini oshirishga, qayta xotirlashga va mantiqan fikrlashni kengaytirishga undaydi. Bu usul orqali bir so'zdan bir necha so'z tuzish o'yini o'quvchilarni ziyraklikka, hozirjavoblikka undaydi. Yozuv taxtasiga o'qituvchi tomonidan bir so'z yozib qo'yiladi. Masalan: O'zbekiston, Zanjir... Shundan so'ng o'qituvchi ma'lum vaqt davomida ana shu so'z harflaridan foydalangan holda boshqa so'z yasashlarini aytadi. Masalan, O'zbekiston – o'z, ek, bek, o'zbek, on, Zanjir – zar, zira, arz, ariza, jar, ranj kabilar.

Xulosa qilib aytganda, yuqoridagi metod va o'yinlarni amalda qo'llashda ona tili fanining o'zaro integratsiyasi grammatik tushunchalarni o'zlashtirishni zerikarli ishdan faollikka undovchi qiziqarli ishga aylantiradi. Ona tili darslarida mustaqil ishlarni tashkil etishda tanlangan mashqlar har tomonlama ta'limiy va tarbiyaviy yo'nalishda, rang-barang mavzularda, shaklan va mazmunan mukammal, mantiqan to'g'ri, tili sodda va ravon, o'quvchi uchun tushunarli bo'lish maqsadga muvofiqdir. Ana shundagina matn, matn yaratish va matn tahlil qilish o'quvchi uchun zarur bo'lgan natijani beradi, o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini oshiradi, ona tili darslarini yanada osonroq tushunishiga yordam beradi hamda kommunikativ savodxonlik darajasini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O.U. Avlayev, S.N. Jo'rayeva, S.P.Mirzayeva "Ta'lim metodlari" o'quv-uslubiy qo'llanma, "Navro'z" nashriyoti, Toshkent – 2017.
2. G'ulomova M.X., Sobirova N.K. Yangi innovatsion texnologiya yordamida ta'lim samaradorligini oshirish usullari// Innovatsiya o'quv jarayonida(tezislari to'plami). -T. 2009.
3. Qosimova K., Matchonov S., G'ulomova X., Yo'ldosheva Sh., Sariyev Sh. Ona tili o'qitish metodikasi. Boshlang'ich ta'lim talabalari uchun darslik. –T.: —Nosir 2009y.
4. "Darsda hammasi bo'lmasa ham pedagogikaning asosiy qismi markazlashgan". (Совершенствование процесса обучения. М. 1971. 149 стр.).

5. Minamatov, Y. E. O. G. L., & Nasirdinova, M. H. Q. (2022). APPLICATION OF ICT IN EDUCATION AND TEACHING TECHNOLOGIES. Scientific progress, 3(4), 738-740.

6. Minamatov, Y. E. O. G. L., & Nasirdinova, M. H. Q. (2022). APPLICATION OF ICT IN EDUCATION AND TEACHING TECHNOLOGIES. Scientific progress, 3(4), 738-740.

7. Po`latov I. Ona tili ta'limida innovatsion o'yinlar.//Pedagogik ta'lim (ilmiy nazariy va metodik jurnal) Toshkent, Nizomiy nomidagi ToshDPU, 2005-yil.

